

А. Ю. Гладченко,
докторант, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

КОРПОРАТИВНІ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ В ДЕРЖАВІ

A. Gladchenko,
postdoctoral student, Taurida National Vernadsky University

CORPORATE MODEL SUPPORT ECONOMIC BALANCE IN THE NATION

У статті систематизовано параметри Американської та Європейської моделей поведінки корпорацій в ході функціонування механізмів державного управління. Також на основі розрахованої кореляційної матриці залежності функціональних елементів транснаціоналізації на фактори економічної рівноваги в деяких країнах світу було виявлено форми економічної активності ТНК і у вирішенні проблем координації державного управління економічної рівноваги на територіях присутності.

The article reveals the parameters of the American and European models of corporate behavior in the functioning of public administration mechanisms. Also, the calculated correlation matrix based on the functional elements of transnationalization factors of economic equilibrium in some countries, identified a form of economic activity of TNCs in addressing governance coordination of economic equilibrium in the presence of territories.

Ключові слова: параметри, моделі, поведінка, корпорації, функціонування, механізми державного управління, залежність, функціональні, елементи, транснаціоналізація, фактори, економічна, рівновага.

Key words: parameters, model behavior, corporations, functioning mechanisms of the state, control, dependence, functional elements, trans nationalization factors, economic, balance.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Забезпечення економічної рівноваги основне завдання, що входить в цільову функцію кожного уряду. Проте транснаціоналізація світогосподарського простору дедалі більше унеможлиблює макроекономічне регулювання підприємницького сектору через фіскальні важелі. Транснаціональні корпорації, з одного боку, являються іноземними інвесторами та оподатковуються на пільгових умовах, з іншого боку, маючи у своєму арсеналі значну кількість інструментів від ухилення державної фіскальної політики таких, як трансферні ціни, мають можливість досить автономно позиціонувати себе на територіях присутності. Це робить країни світової економіки дуже чутливими до інтересів транснаціональних корпорацій. Транснаціональні корпорації, як і будь-які інші комерційні структури, насамперед націлені на збільшення власного прибутку, і на шляху до цієї мети вони часто не беруть до уваги інтереси урядів держав, на території яких вони функціонують. Інтереси будь-якого уряду лежать в області забезпечення економічного росту, підтримання і підвищення рівня життя населення, збереження і зміцнення

позицій країни на світовій арені тобто досягнення економічної рівноваги. Відсутність адекватних і гнучких механізмів, що забезпечують ефективну взаємодію держави і транснаціональних корпорацій, може негативно позначитися на можливостях уряду країни досягати поставлених цілей. Враховуючи, що присутність ТНК в Україні так і в будь-якій іншій відкритій економіці, існує нагальна потреба систематизувати досвід, щодо результативності моделей поведінки корпорацій в ході функціонування механізмів державного управління економічною рівновагою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Останні публікації з зазначеної проблематики, представлені такими науковцями, як: Сазонець І.Л. [2], Смит А. [3], Тоффлер Е. [5], Сорос Д. [4].

ЦІЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є виявлення результативності моделей поведінки корпорацій в ході функціонування механізмів державного управління економічною рівновагою.

Таблиця 1. Рейтинг найбільших не фінансових транснаціональних корпорацій за величиною зарубіжних активів у 2014 р. (млн долл)

Назва корпорації, країна походження, галузь	Іноземні активи	Загальні активи	Відношення іноземних до загальних активів у (%)
General Electric Co, США, Електронне устаткування	331 160	656 560	0,504386
Royal Dutch Shell plc, United Kingdom, Нафта	301 898	357 512	0,844442
Toyota Motor Corporation, Японія, Автотранспортні засоби	274 380	403 088	0,680695
Exxon Mobil Corporation, США, Нафта	231 033	346 808	0,66617
Total SA, Франція, Нафта	226 717	238 870	0,949123
BP plc, United Kingdom, Нафта	202 899	305 690	0,663741
Vodafone Group Plc, United Kingdom, Telecommunications	182 837	202 763	0,901728
Volkswagen Group, Німеччина, Автотранспортні засоби	176 656	446 555	0,395597
Chevron Corporation, США, Нафта	175 736	253 753	0,692547
Eni SpA, Italy, Нафта	141 021	190 125	0,741728
Anheuser-Busch InBev NV, Бельгія, харчова промисловість	134 549	141 666	0,949762
EDF SA, Франція, Комунальні послуги	130 161	353 574	0,368129
Nestlé SA, Швейцарія, харчова промисловість	124 730	129 969	0,95969
E.ON AG, Німеччина, Комунальні послуги	124 429	179 988	0,691318
GDF Suez, Франція, Комунальні послуги	121 402	219 759	0,552432

Джерело: [9].

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для виконання поставленого завдання, на нашу думку, перш за все слід виділити такі країни, що мають значний рівень присутності іноземних корпорацій на своїй території і разом з цим демонструють висхідні темпи економічного розвитку та стабільності економіки. Таке непросте завдання потребує насамперед конкретизації. Тому, на нашу думку, для визначенні результативних практик координації співробітництва національних урядів та транснаціональних корпорацій систематизуємо новітні тенденції експансії транснаціональних корпорацій.

Аспектом, що, на нашу думку, досить детально висвітлює вплив транснаціоналізації на досягнення економічної рівноваги величина зарубіжних активів транснаціональних корпорацій на територіях присутності. Так наприклад, на території певної країни можуть бути присутні філії чи підрозділи багатьох транснаціональних корпорацій, проте діяльність більшості з них може здійснюватись на таких формах позиціювання та франчайзинг або експорт і кількість активів, що обертається на території присутності, може бути мізерною, тому вплив такої корпорації на приймаючі країни буде мізерною. І навпаки якщо активи транснаціональної корпорації та території присутності мають відношення від загального обсягу активів більше 20%, то такий вплив буде значно сприяти досягненню економічної рівноваги. Так, наприклад, значна виробнича присутність транснаціональної корпорації Toyota Motor Corporation в таких країнах, як Росія, Турція, Індонезія, Аргентина, дає змогу цим країнам: по-перше, стабілізувати в деякій мірі торговий баланс; по-друге знизити соціальні виміри економічного тиску з боку світового господарства. Загалом рейтинг найбільших не фінансових транснаціональних корпорацій за величиною зарубіжних активів у 2014 р. представлено на рисунку 1.

Як видно з рисунка, на сьогодні багато транснаціональних корпорацій спрямовують свої активи на території присутності, не дивлячись на деякі ризики приймаючих країн. Проте не завжди такий інвестиційний потік генерується в одній країні. На сьогодні виникла

певна колізія, за якої на офіційному політичному рівні країни декларують незалежність національного виробництва та протекціонізм як, наприклад, Росія, що на політичному рівні має не достатньо близькі стосунки з Японією, проте економічний розріз стосунків свідчить, що Російська влада бореться за те, щоб Японія розмістила свої виробництва саме на території Росії. Такий же зв'язок мають Китай, Турція, Корея та інші країни з перехідною економікою чи економікою, що розвивається. Тобто можна стверджувати, що в економічному розрізі глобалізації країни постійно ведуть боротьбу за розміщення на своїх територіях активів найбільших транснаціональних корпорацій. Слід відзначити, що у кожній країні стилі реалізації економічної рівноваги формуються під впливом цільових, функціональних, організаційних та інших складових механізмів державного управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях. Принципова відмінність моделей визначається тим, що бізнес самостійно визначає міру свого вкладу в розвиток суспільства, офіційні і неофіційні інститути виробляють узгодження суспільних інтересів, які потім трансформуються в обов'язкові вимоги до бізнесу. Систематизація теоретичних опрацювань та аналітичних звітів, що торкаються проблем реалізації практик економічної рівноваги в корпоративних структурах [7; 2] дає змогу систематизувати наявні моделі поведінки держави у країнах світової економіки [3]. У світі існує декілька усталених моделей поведінки корпорацій в ході реалізації принципів економічної рівноваги, кожна з яких відображає той суспільно-економічний уклад, який історично склався в тій або іншій країні, та теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління економічною рівновагою [2]. Так, показовим прикладом реалізації практик економічної рівноваги серед корпорацій є приклад теоретико-методологічних засад розроблення та функціонування механізмів державного управління економічною рівновагою США (рис. 1). Особливість американської моделі державного управління поведінки корпорацій в ході реалізації принципів економічної рівноваги, що активність у цьому напрямі ініціюється самими компа-

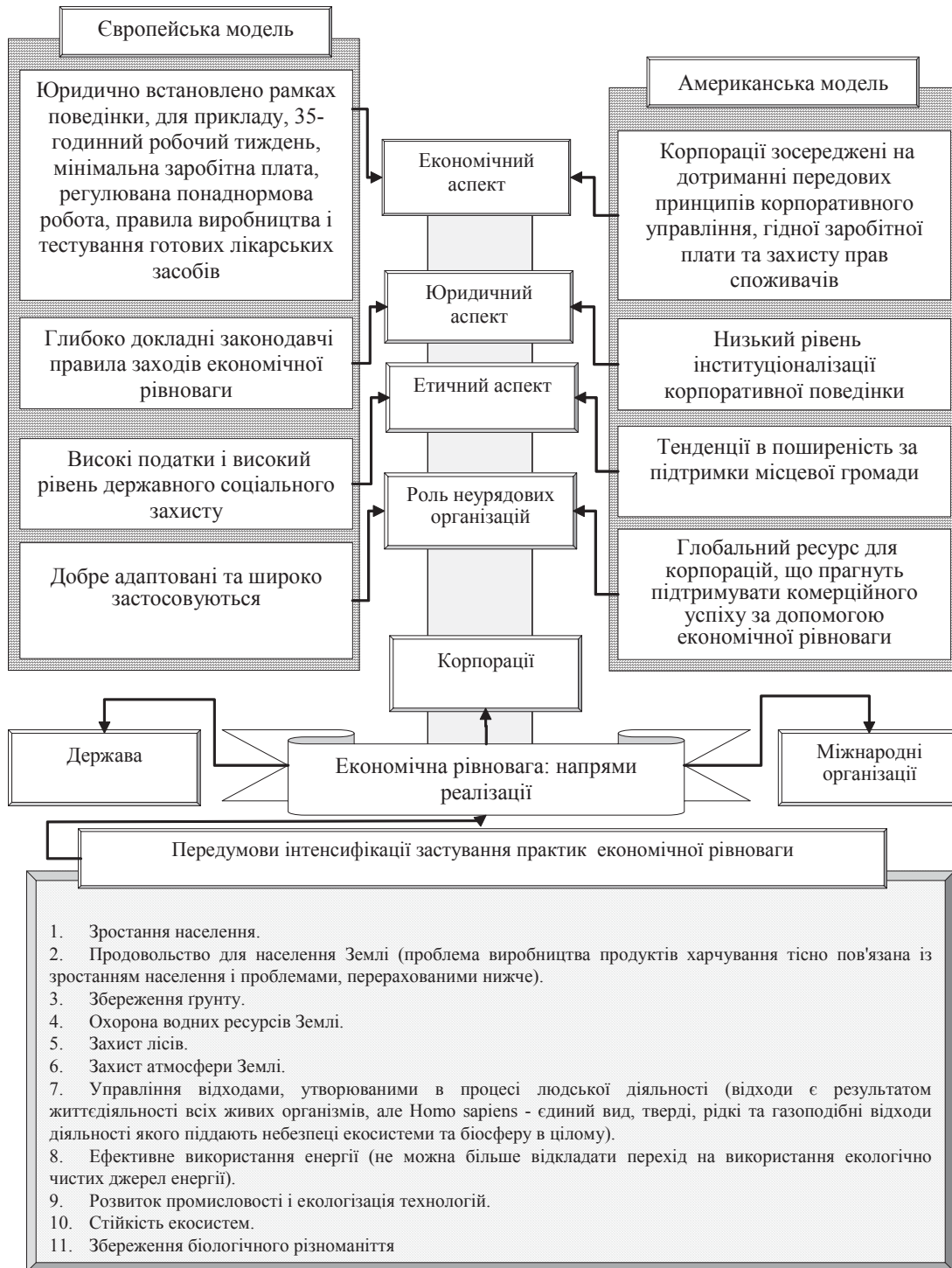

Рис. 1. Систематизація параметрів Американської та Європейської моделей поведінки корпорацій в ході функціонування механізмів державного регулювання економічної рівноваги

Джерело: [5; 4; 2].

ніями і передбачає максимальну самостійність корпорацій у визначенні свого суспільного внеску. У США державне управління взаємодією з транснаціональними корпораціями за для координації економічної рівноваги склалось таким чином, що в більшості корпорацій соціальна складова практик економічної рівноваги поширюється не тільки на сферу охорони здоров'я та благодійність, вона також поширюється на сферу мистецтва і культури, а також науки, університетської освіти, чого не можна сказати про європейські країни.

Європейська модель передбачає інший організаційний, правовий, ресурсний та інші види механізмів державного управління і передбачає встановлення державою більш чи менш жорстких юридичних норм, що зобов'язують компанії неухильно слідувати принципам реалізації економічної рівноваги. Відповідні закони існують у Швеції, Голландії, Франції та ін. Однак неурядові організації відіграють менш помітну роль ніж у американській моделі. Тим не менш, поки Європейська модель, незважаючи на критику, як і раніше має у своєму

Таблиця 2. Кореляційна матриця залежності функціональних елементів транснаціоналізації на фактори економічної рівноваги в деяких країнах світу за 2008–2015 рр.

Показник	Приплив прямих іноземних інвестицій (млн долл.)	Загальний обсяг міжнародної торгівлі у поточних цінах (тис. дол.)	Динаміка товарообороту в деяких країнах на основі трансфертного ціноутворення (млн дол.)	Процес міжнародних злиттів і поглинань на суму більше 1 мільярда доларів (кількість за 3 роки)	Величина зарубіжних активів транснаціональних корпорацій на територіях присутності (% від загальної кількості)
Канада					
ВВП	0,89	0,87	0,81	0,83	0,86
ВНП	0,85	1,00	0,75	0,87	0,81
Загальн. рівень цін	0,55	0,87	0,41	0,97	0,49
Інфляція	-0,81	-0,73	-0,69	-0,72	-0,75
Рівень зарплат	0,86	1,00	0,77	0,85	0,82
Німеччина					
ВВП	0,74	0,34	0,98	0,45	0,45
ВНП	0,67	0,54	0,56	0,32	0,65
Загальн. рівень цін	0,76	0,63	0,21	0,54	0,98
Інфляція	-0,64	-0,23	-0,74	-0,65	-0,86
Рівень зарплат	0,87	0,85	0,63	0,64	0,75
Мексика					
ВВП	0,34	0,97	0,43	0,43	0,32
ВНП	0,76	0,67	0,32	0,98	0,67
Загальн. рівень цін	0,97	0,54	0,93	0,86	0,78
Інфляція	-0,43	-0,45	-0,74	-0,34	-0,23
Рівень зарплат	0,23	0,10	0,64	0,45	0,75
Росія					
ВВП	0,43	0,86	0,45	0,86	0,76
ВНП	0,78	0,54	0,76	0,65	0,86
Загальн. рівень цін	0,98	0,76	0,69	0,34	0,43
Інфляція	-0,89	-0,98	-0,43	-0,94	-0,23
Рівень зарплат	0,54	0,95	0,86	0,43	0,75
Китай					
ВВП	0,5	0,87	0,67	0,86	0,97
ВНП	0,67	0,65	0,43	0,56	0,94
Загальн. рівень цін	0,43	0,65	0,41	0,93	0,93
Інфляція	-0,87	-0,76	-0,89	-0,96	-0,97
Рівень зарплат	0,54	0,89	0,95	0,43	0,96

Джерело: [10; 8].

розпорядженні підтримку більшості громадян Євросоюзу. На запитання: чи здатна Європейська модель стати компасом подолання труднощів і бар'єром на шляху соціально-економічного розвитку в нових умовах, без шкоди для "соціальної сутності" Європи, вони дають однозначно позитивну відповідь. Слід відзначити, що крім описаних вище моделей поведінки промислових корпорацій в ході реалізації принципів економічної рівноваги снують альтернативні (Китайська, Японська).

Слід підкреслити, саме Американська та Європейська моделі державного управління взаємодію з транснаціональними корпораціями за для координації економічної рівноваги на відміну від існуючих поширені юридично в міжнародних організаціях в сфері реалізації економічної рівноваги. Справа в тому, що корпорації які працюють на засадах інших моделей економічної рівноваги в ході експансії повинні працювати згідно з правилами приймаючих територій, а якщо брати до уваги інституційну структуру новітньої світогосподарської системи, то правила поведінки в сфері економічної рівноваги задають система Організації Об'єднаних Націй. В рамках такої системи корпорації, що співпрацюють із територіями де склались саме правила реалізації економічної рівноваги за шаблонами ООН, мають будувати свій бізнес саме за підходами Американської та Європейської моделей. Разом з цим не означає, що вищезазначені моделі мають високий ступінь задоволеності всіма елементами системи реалізації економічної рівноваги [6].

Виокремивши фактори, та обгрунтувавши фактори, що, на нашу думку, сприяють досягненню економічної рівноваги нами було розроблено матрицю кореляційних залежностей між вище обгрунтованими факторами та існуючими позитивними факторами, що сприяють економічній рівновазі за категоріями країн. У результаті авторського аналізу було виявлено що деякі країни (переважно це країни з розвинутою економікою) мають високі кореляційні залежності між обгрутованими показниками транс націоналізації національної економіки і показниками економічної рівноваги. Щодо економічно розвинених країн слід зазначити, що вони мають значні кореляційні залежності з причин базування найбільш великих транснаціональних корпорацій на своїх територіях. Історично склалася ситуація, в якій країни розвинутою економікою на сьогоднішній день мають переважаюче положення в структурі світової торгівлі. Справді, якщо звернутися до вище перелічених факторів, то можна стверджувати що, наприклад, експансія транснаціональних корпорацій розвинених країн яка виражається в переміщенні частини основного капіталу на території присутності має в кінцевому підсумку значний рух доходу назад в країни базування транснаціональних корпорацій. Таким чином, подальший розвиток інновацій і перерозподіл доходів відбувається не там де були зароблені капітали (на територіях присутності транснаціональних корпорацій), а в країнах з розвинутою економікою, де знаходяться штаб-

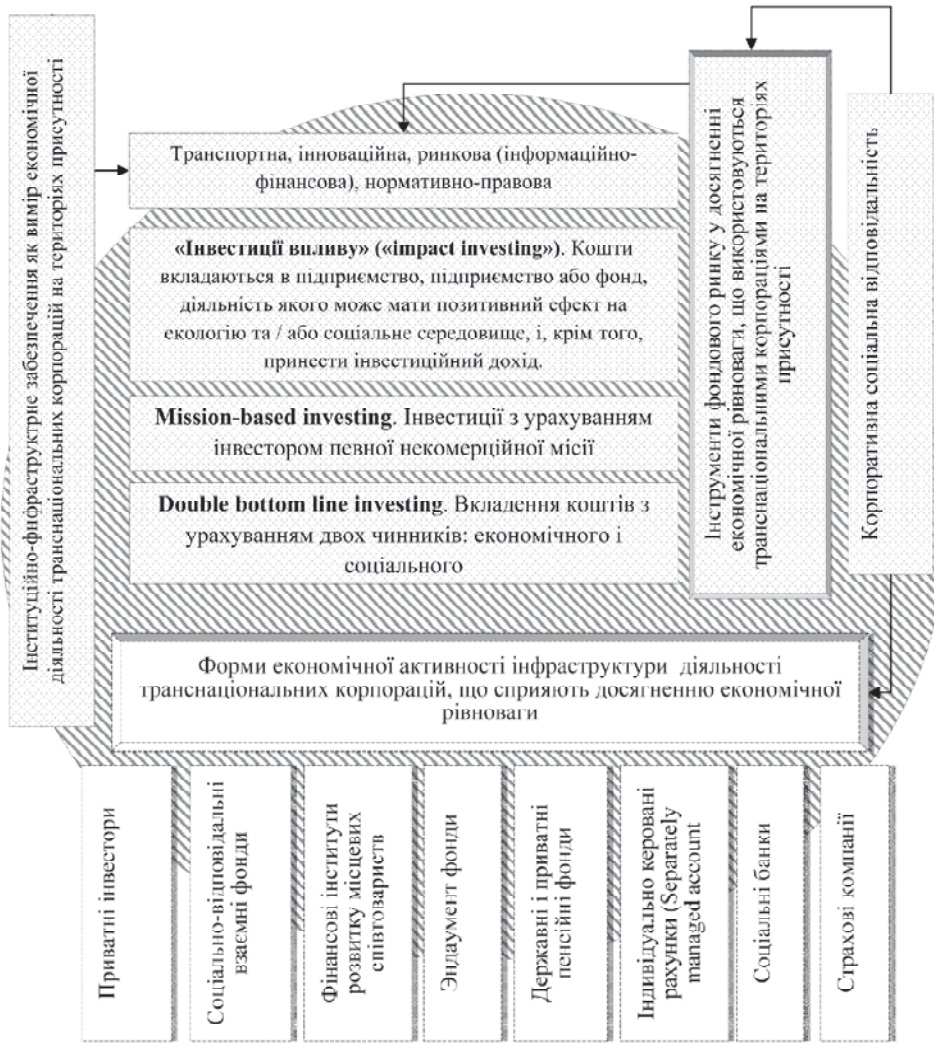

Рис. 2. Форми економічної активності ТНК і у вирішенні проблем координації державного управління економічної рівноваги на територіях присутності

Джерело: [4; 2].

квартири і самі капіталісти, які і є кінцевими власниками капіталу. Однак у результаті авторського аналізу було виявлено, що деякі національні економіки, що являються приймаючими по відношенню до транснаціональних корпорацій, що працюють на їх території, демонструють також значні кореляційні залежності між транс націоналізацією та факторами економічної рівноваги завдяки результативному підходу державних органів влади до цього процесу. Загалом кореляційна матриця залежності функціональних елементів транс націоналізації на фактори економічної рівноваги в деяких країнах світу за 2008—2015 рр. представлена в таблиці 2.

Так, у результаті детального аналізу приймаючих країн, що продемонстрували значний кореляційний зв'язок між ростом транс націоналізації їхніх економік за рахунок іноземних транс національних корпорацій та зменшенням проблем досягнення економічної рівноваги. Так, біло виявлено, що в цих країнах загальною практикою, яка їх об'єднувала була дуже висока активність соціального характеру з боку транс національних корпорацій, що виражається у наступних інструментах. По-перше, це підвищення інституційно-інфраструктурного забезпечення на територіях присутності. Так, при

збільшенні транс національного капіталу на територіях присутності корпорації в якомусь сенсі коригують фінансову, інвестиційну та інші види інфраструктури під свої потреби тим самим інтегруючи країни до світового торгового простору тим самим вирішуючи проблеми економічної рівноваги, що представлені в таблиці 2. Найважливішою характерною рисою інфраструктури діяльності транс національних корпорацій на територіях присутності як економічної категорії є її значення для створення загальних умов процесу відтворення. Розвиток інфраструктури транс національних корпорацій сприяє зниженню витрат виробництва через зростання продуктивності праці, в першу чергу, на окремих підприємствах, які користуються її послугами, а потім в економіці в цілому. В умовах становлення ринкових відносин виникає необхідність організаційного забезпечення товароруху, взаємного пошуку один одного продавцями і покупцями, налагодження господарських зв'язків між підприємствами, руху ресурсних потоків.

По-друге, це розвиток на територіях присутності таких інструментів як соціальна корпоративна відповідальність діяльність, що спрямована на отримання вигоди, але комерційна вигода в процесі соціального інвестування відрізняється від вигоди при традиційному

інвестуванні. З'являється варіативність параметрів ви- міру, тобто вона або важко прораховується, або не буде отримана в найближчому періоді. Загалом форми еко- номічної активності ТНК і у вирішенні проблем економі- чної рівноваги на територіях присутності представлено на рисунку 2.

ВИСНОВКИ

Отже, в процесі оцінки результативності моделей по- ведінки корпорацій в ході функціонування механізмів дер- жавного управління економічною рівновагою було уза- гальнено, що більшість країн, які є приймаючими по відно- шенню до транснаціональних корпорацій, при інтенсифі- кації транснаціоналізації демонструють або часткове по- гіршення стану економіки або не демонструють позитив- ної динаміки за рахунок існування власних моделей дер- жавного управління зазначеними процесами, що не інтег- ровані в міжнародні інституції, проте деякі уряди країн досить вдало користуються транснаціоналізацією своєї економіки для досягнення економічної рівноваги. Так, ви- явлено, що результативність діяльності транснаціональ- них корпорацій у вирішенні проблем економічної рівнова- ги в певних країнах може бути досить значною. Так дет- альний аналіз національних політик приймаючих країн, що продемонстрували досить високий рівень кореляції між ростом транснаціоналізації та вирішенням проблем еко- номічної рівноваги виявив, що транснаціональні корпорації можуть сприяти вирішенню проблем економічної рівно- ваги за допомогою наступних інструментів.

По-перше, це покращення показників інфраструк- турно-інституційного забезпечення. При експансії кор- порацій економіки, що розвиваються, транснаціональні корпорації значно втручаються в існуючі системи інфра- структурно-інституційного забезпечення та підвищую- чи його рівень значно впливають на вирішення проблем економічної рівноваги.

По-друге це корпоративна соціальна відповідаль- ність та соціальних інвестицій. Збільшуючи присутність на певній території транснаціональні корпорації деяких країнах демонструють, практики розвитку соціальної та інших сфер у формі безоплатної фінансової допомоги у вирішенні проблем економічної рівноваги. Таким чи- ном, на основі авторського аналізу виявлено, що за умов далекоглядної політики уряду щодо транс націоналі- зації, що є неминучою тенденцією сьогодення ТНК ма- ють значний потенціал у вирішення проблем економіч- ної рівноваги. Тому подальший розвиток проблематики міжнародних інституційна вирішення проблем економі- чної рівноваги несе значний інтерес і практичну цінність.

Література:

1. Геоелектронні сценарії розвитку і Україна: моно- графія / М.З. Згуровський, Ю.М. Пахомов, А.С. Філіпен- ко та ін. — К.: ВЦ "Академія", 2010. — 328 с.
2. Сазоненко І.Л. Генералізація транснаціоналізацій- них трансформацій в контексті розвитку міжнародної торгівлі / Вісник національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економічні науки. — Рівне, 2013. — Вип. 3 (63).
3. Смит А. Исследование о природе и причинах бо- гатства народов. — М.: Директмедиа Паблшинг. — 2008. — 665 с.

4. Сорос Д. Эпоха ошибок. Мир на пороге глобаль- ного кризиса / Д. Сорос. — Издательство: Юнайтед Пресс, (2014), 435 с.

5. Тоффлер Э., Тоффлер Х. Революционное богат- ство = Revolutionary Wealth, 2006. — М.: АСТ, 2007. — 576 с.

6. The Greatest Economic Collapses In History [Елек- тронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.bu- sinessinsider.com/the-greatest-economic-collapses-in- world-history-2012-7?op=1](http://www.businessinsider.com/the-greatest-economic-collapses-in-world-history-2012-7?op=1)

7. Worker-Run Factories: From Survival to Economic Solidarity [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://web.archive.org/web/20080706163814/http:// www.americaspolicy.org/citizen-action/series/12- factories.html](http://web.archive.org/web/20080706163814/http://www.americaspolicy.org/citizen-action/series/12-factories.html)

8. Forbes Global 2000, 2011. [Електронний ресурс] — Режим доступу: [http://www.forbes.com/lists/ 2010/18/global-2000-10_The-Global-2000_Rank.html](http://www.forbes.com/lists/2010/18/global-2000-10_The-Global-2000_Rank.html)

9. UNCTAD.Raport for 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2013_en.pdf

10. Statistics of UNCTAD [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2014overview_ru.pdf

References:

1. Zghurovs'kyj, M.Z. Pakhomov, Yu.M. and Filipenko, A.S. (2010), Heoekonomichni stsenarii rozvytku i Ukraina [Geo-economic development scenarios and Ukraine], VTs "Akademiiia", Kyiv, Ukraine.

2. Sazonets', I.L. (2013), "Generalization trans- natsionalizatsiynyh transformation in the context of International Trade", Visnyk natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Seriiia Ekonomichni nauky, vol. 3 (63).

3. Smit, A. (1962), Issledovanie o prirode i prichinah bogatstva narodov [The Wealth of Nations], M. : Izd-vo "Socjkgiz" Kyiv, Ukraine.

4. Soros, D. (2014), Jepoha oshibok. Mir na poroge global'nogo krizisa [The era of errors. World on the brink of a global crisis], Izdatel'stvo: Junajted Press Kyiv, Ukraine

5. Toffler, Je. and Toffler, H. (2007), Revoljucionnoe bogatstvo [Revolutionary Wealth], AST, Moscow, Russia.

6. Duronio, B. (2012), "The Greatest Economic Collapses In History", available at: [http://www.bu- sinessinsider.com/the-greatest-economic-collapses-in- world-history-2012-7?op=1](http://www.businessinsider.com/the-greatest-economic-collapses-in-world-history-2012-7?op=1) (Accessed 25 Jan 2017).

7. Zibechi, R. (2004), "Worker-Run Factories: From Survival to Economic Solidarity", available at: [http:// web.archive.org/web/20080706163814/http:// www.americaspolicy.org/citizen-action/series/12- factories.html](http://web.archive.org/web/20080706163814/http://www.americaspolicy.org/citizen-action/series/12-factories.html) (Accessed 25 Jan 2017).

8. Forbes (2011), "Global 2000", available at: [http:// www.forbes.com/lists/2010/18/global-2000-10_The- Global-2000_Rank.html](http://www.forbes.com/lists/2010/18/global-2000-10_The-Global-2000_Rank.html) (Accessed 25 Jan 2017).

9. UNCTAD (2013), "Trade and development report", available at: [http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ tdr2013_en.pdf](http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2013_en.pdf) (Accessed 25 Jan 2017).

10. UNCTAD (2014), "Statistics", available at: [http:// unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2014over- view_ru.pdf](http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2014overview_ru.pdf) (Accessed 25 Jan 2017).

Стаття надійшла до редакції 01.02.2017 р.